

Hembygdsrörelsen – en resurs för skolan

Hembygdsföreningar och regionala hembygdsförbund har en lång erfarenhet av samverkan med skolan. Med engagemang och kunskap levandegör de ortens historia genom berättelser om platser, händelser och levnadsöden. Många föreningar har lokala arkiv och hembygdsgårdar med spännande kulturmiljöer som kan berika skolans undervisning i alla årskurser. Eleverna får prova på livet förr, söka i arkiv, slöjda och mycket mer.

Lång erfarenhet av skolsamverkan

Hembygdsrörelsen har samarbetat med skolan i hundra år. Rörelsen uppstod ur en vilja att bevara de lokala samhällenas livskraft och identitet under en tid av snabb industrialisering och urbanisering. Det handlade om bygdens historia men också om dess nutid och framtid. Då var förstås skolan viktig. Många hembygdsföreningar grundades av lärare och entusiastiska elever som läste hembygdskunskap, som då var ett eget skolämne. Det handlade om platsens särart, historia, traditioner och hantverk, men också om landskap, miljö, demokrati och samhället i stort.

Idag är hembygdskunskap inte ett eget ämne men ingår på andra sätt i läroplanerna. Ett exempel är *Att leva i närområdet* som är ett centralt innehåll i årskurs 1–3. Här ingår bland annat

hemortens historia. Eleverna får bland annat undersöka vad lokala platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder.

Under årens lopp har många hembygdsföreningar och regionala hembygdsförbund tagit fram material för skolsamverkan. Det är bland annat skrifter, rapporter, lärarhandledningar och appar. Hembygdsföreningar samarbetar också med museer och andra organisationer kring aktiviteter för skolan.

Engagemang och lokalkännedom

Enligt läroplanen är ett av skolans mål att varje elev [...] *har inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv [...]*. Dessutom ska all undervisning innehålla ett övergripande historiskt perspektiv, så att eleverna kan

Statistik

46 procent av hembygdsföreningarna hade 2015 haft samarbete med en skola de senaste fem åren.

54 procent hade skolmuseer eller samlingar av skolföremål under 2015.

Källa: SHF

*”Att kunna
läsa och
skriva och
lära sej saker
är bättre
än hundra
burkar
dunder-
honung.”*

Bamse

[...] utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden [...].

Tidigare var lärare ofta från orten och kände väl till den lokala historien och landskapet. Idag kommer många lärare från en helt annan del av Sverige, eller från ett annat land. Den höga arbetsbördan och andra faktorer gör att de får prioritera hårt i planeringen av undervisningen. Samtidigt ska alla som arbetar i skolan *[...] verka för att utveckla kontakter med kultur-, arbets- och föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärandemiljö [...].* En hembygdsförening kan här vara en viktig resurs för skolan på flera sätt.

En hembygdsförening som besöker skolan kan berätta mycket om ortens historia men också om egna erfarenheter. Skolklasser som besöker hembygdsgårdar kan få uppleva och prova på ”livet förr” som att elda i vedspis och steka sill. Några får möjlighet att odla och skörda i en trädgård. Andra får söka information i föreningens arkiv.

De som gör rundvandringar med elever i närområdet bidrar till ett centralt innehåll för årskurs 1–3: *Förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel mark, vatten och klimat.*

Många hembygdsföreningar kan berätta om och visa en stor del av skolans egen historia utifrån samlingar av skolföremål, arkivmaterial eller hela skolmuseer. Där kan dagens elever uppleva hur det var att gå i skolan förr och samtala kring skillnader och likheter i skolan då och

nu. Även svårare frågor kan tas upp som särbehandling och aga.

För många barn är praktiska övningar på en hembygdsgård eller under en landskapsvandring en bra form av inläring. Men kanske är det allra viktigaste med samarbetet att eleverna får möta engagerade vuxna från orten som vill dela med sig av kunskaper och erfarenheter.

Föreningsliv och demokrati

Undervisningen i skolan ska enligt läroplanen bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Hembygdsföreningens

Sveriges Hembygdsförbunds ändamål

Sveriges Hembygdsförbunds ändamål är att vårda och synliggöra hembygdens kultur och miljö så att de blir en naturlig grund för ett gott liv. SHF ska i detta syfte arbeta för:

- ...att kunskapen om och känslan för hembygdens kultur- och naturarv fördjupas och förs vidare till kommande generationer.
- ...att kultur- och naturhistoriska minnen och miljöer tas till vara och görs tillgängliga för alla.
- ...att kulturarv, miljö, tradition och hävdvunnen sed skyddas vid planering och förändring av samhället.
- ...att med kunskap om kultur- och naturarvet aktivt delta i förbundet av framtidens hembygd.

vardagliga arbete bygger på demokratiska principer så som förtroendeval och att alla får komma till tals. Många hembygdsföreningar är också delaktiga i samhällets demokratiska processer, till exempel som remissinstanser för fysisk planering. Så i möte med en hembygdsförening kan eleverna få insikter i praktisk föreningsdemokrati.

Ett tema att ta upp med eleverna är också hembygdsvärdelsen som en av Sveriges folkrörelser. Deras framväxt vid förra sekelskiftet innebar bland mycket annat att stora delar av befolkningen organiserade sig och lärde sig praktiskt, demokratisikt föreningsarbete långt före rösträttens införande.

Välkomna nyinflyttade

Nyinflyttade personer kan tycka att det är extra givande att möta sin lokala hembygdsförening. Dels ger det ett socialt nätverk och dels lär man sig mer om platsen där man bor. Det gäller inte minst nyinflyttade barn. De som kommer från andra länder kan också behöva tillfällen att lära sig mer svenska. Här kan en hembygdsförening spela en viktig roll genom att vara välkomnande, berätta om ortens historia och olika samhällsfunktioner, kulturliv och lokala "smultronställen". Föreningen kan också vara ett extra stöd för dem som håller på att lära sig svenska. Med nyinflyttade personer kommer nya kunskaper, perspektiv och erfarenheter som en hembygdsförening kan ta tillvara.

Hembygdsvärdelsen vision:

En levande hembygd öppen för alla

- vi ska värna kulturarvet över tid
- vi ska vara en välkomnande rörelse som möter människors kulturarvsintresse
- vi ska verka i lands- och stadsbygd
- vi ska spela en aktiv roll för en hållbar samhällsutveckling
- vi ska erbjuda våra kompetenser till andra samhällsaktörer

"Framtiden intresserar mig – jag ska leva resten av mitt liv i den."

Mark Twain

FOTO: ULLA SPÖRNER

EXEMPEL

Barn och unga i Indal

– Vår årskurs 8 samarbetade med hembygdsföreningen i tema "Skogen". Det var mycket lyckat. Flera av eleverna gick senare med i hembygdsföreningen och hjälper nu till vid den årliga spelmansstämman och andra aktiviteter. Två har också valts in i hembygdsföreningens styrelse. Och nu kommer elever i de andra klasserna och frågar om de också får vara med! Det berättar Eva Fahlberg som är bild- och musiklärare vid Lidens skola i Indal, Medelpad.

Klassen deltog i och vann tävlingen *Skogen i skolan* och ville sen fortsätta jobba med temat. De bjöd då in hembygdsföreningen som kom till skolan och berättade om bygdens historia och hur människor där levt förr.

– Framför allt var det kläder, mat och vardagsliv som engagerade eleverna. Vad man arbetade med och hur man var klädd på den tiden. De fick också lära sig skogslekar, berättar Eva Fahlberg.

De ungas engagemang var det verkligen inget fel på enligt Margareta Johansson, sekreterare i Indals hembygdsförening:

– Bilden att ungdomar är ointresserade och inte vill vara med har kommit riktigt på skam. De har varit så intresserade och

FOTO: GUDRUN BRÄNNBERG

engagerade. De vill veta allt möjligt. Året därpå ordnade vi skoldagar för förskoleklassen och låg- och mellanstadiet. Det var föreningens ungdomar som planerade dagarna och stationerna.

– Det är kul att jobba i hembygdsföreningen. Man träffar folk och gör nytta. Nu planerar vi för nästa år, spelmansstämman och andra saker, säger Erik Öhlen, 18 år.

Barnens hembygdsgård i Indal

Indals hembygdsförening bygger nu *Barnens hembygdsgård* i ett av husen på hembygdsgården. Den finansieras genom ideella krafter och bidrag från kommunen och länsstyrelsen. Margareta berättar vidare:

– Vi ordnade en barnvecka på sommarlovet innan skolan började. Då bjöd vi in barnen i trakten. Den första dagen kom bara tio barn i åldern sex till tolv, men följande dagar kom de fler och sista dagen var de tjugo stycken. Vi gjorde fika och lunch tillsammans, byggde kojor, målade, bakade och putsade fönster. De tyckte det var jätteroligt och nu vill de komma tillbaka nästa sommar.

Fyra av föreningens ungdomar var ledare under veckan. Under barnveckan bildades en referensgrupp för *Barnens hembygdsgård*. De planerar nu vad de ska ha i huset. Det kan bli en gammaldags skolsal och en verkstad där man kan snickra, väva och annat.